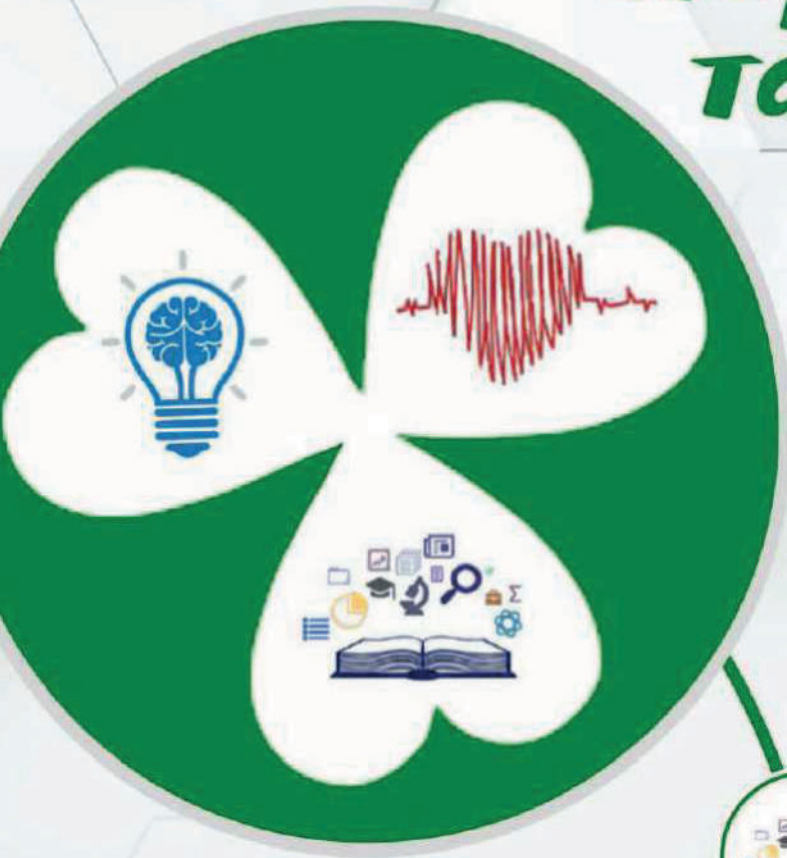
Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№ 14(32)2023

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання»

за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 14(32) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of Spiritual and Moral Education"

with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of Natalia Kalinovska

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 14(32) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2023. № 14(32) 2023. С. 1121

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.10.2023, № 5/10-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

Жукова Ірина Віталіївна — кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартєнєва Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович – доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,почесний академік Національної академії педагогічних наук України , завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожьджевіч Сильвія – кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)

Гурський І.Ю., Білецька І.О.
Білінгвізм та соціально-педагогічні засади мовної політики у Сполучених Штатах Америки…….....138

Дзевицька Л.С., Цапко А.М., Солтис Н.В.
Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти…….....149

Дика Н.М., Глазова О.П.
Реалізація міжпредметних зв'язків та елементів інтеграції у вивченні української та англійської мов у ЗЗСО…….....161

Загородня А.А.
Роль Миколи Сумцова у процесі ст ановлення української соціокультурної ідентичності. Соціально-антропологічні виміри…….....171

Закурдаєва О.В., Лахмотова Ю.В.
Використання західних методик при викладанні китайської мови…….....183

Заневський І.П.
Система оцінки висоти вистрибування у баскетболістів…….....195

Ковальчук І.В., Кройтор О.П., Гуцуляк Н.М.
Використання інтерактивних методів навчання під час проведення лабораторних робіт…….....202

Ковиліна В.Г., Циганова А.Р.
Логопедична робота з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення.....215

Корольов В.В.
Використання штучного інтелекту в освітньому середовищі ЗВО….....228

Костенко Р.В.
Розвиток лідерських якостей майбутніх освітніх менеджерів у процесі практичної підготовки…….....237

Кривоніс Д.В., Телецька Т.В., Ігіна О.В.
Здатність до інноваційної діяльності майбутніх бакалаврів та магістрів філології: аналіз наукових підходів до сутності, структури, методів формування.....248

Крупенина Н.А., Гриняєва Н.М., Заводній Т.В.
Дисциплінарні основи створення ефективних освітніх програм з можливістю адаптації до дистанційної освіти україни: перспективи та виклики…….....259

Лелека В.М.
Американський досвід організації фізичного виховання у сфері вищої освіти…….....271

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 14(32) 2023

УДК 81.24 (73)

https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-138-148

Гурський Ігор Юрійович викладач кафедри теорії та практики іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, 20300, тел.: (097) 507-47-56, https://orcid.org/0000-0002-8087-4802

Білецька Ірина Олександрівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, 20300, тел.: (097) 997-92-33, https://orcid.org/0000-0002-3372-9100

БІЛІНГВІЗМ ТА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Анотація. У статті з’ясовано походження терміну «білінгвізм» і підходи різних науковців до його трактування. Пілотажний аналіз наукових досліджень, присвячених проблемі багатомовності в цілому та двомовності зокрема, дає підстави стверджувати, що непросто узагальнити способи її ствердження в світі. Щоб зробити правильні висновки щодо соціальних передумов і наслідків багатомовності, потрібно з’ясувати та взяти до уваги різноманітні фактори.

Аналізуючи двомовність, необхідно диференціювати багатомасштабні дослідження багатомовних суспільств («суспільний» білінгвізм) і маломасштабні дослідження тих країн, в яких відбувається взаємодія двомовних мовців («індивідуальний» білінгвізм). На індивідуальному рівні основним предметом обговорення є те, що людина вивчає одну або більше мов у дитинстві чи в більш старшому віці, як ці мови представлені у свідомості і як вони доступні для спілкування, письма і сприймання. Якщо ж багатомовність розглядати як суспільний феномен, то варто взяти до уваги такі аспекти, як статус і роль мови у певному суспільстві, ставлення до мов, детермінанти вибору мови, символічне та практичне їх використання і співвіднесення між застосуванням мови та соціальними факторами – етнічність, релігія і класова приналежність. Досліджено, що двомовність може бути результатом засвоєння мов у природних умовах, коли людина перебуває у двомовному оточенні, та у штучних умовах, тобто у процесі білінгвальної освіти. За двомовного навчання іноземна мова розглядається не лише як засіб повсякденної комунікації, але й як інструмент для полікультурного виховання учнів, розширення їхнього загальноосвітнього кругозору, стимулювання необхідності подальшої самоосвіти і саморозвитку.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 14(32) 2023

Розглянуто особливості мовної політики США як однієї з найбільш багатомовних країн світу. Встановлено, що на розвиток і функціонування американської мовної освіти, яка є досить комплексним суспільним явищем, впливає ряд соціальних, культурних, лінгвістичних, когнітивних та психолінгвістичних факторів.

Ключові слова: багатомовність, білінгвізм (двомовність), мовна політика, двомовна освіта, іноземна мова, Сполучені Штати Америки.

Hurskyi Ihor Yuriiovych Lecture of the Department of Foreign Languages Theory and Practice, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 2, Uman, 20300, tel.: 097) 507-47-56, https://orcid.org/0000-0002-8087-4802

Biletska Iryna Oleksandrivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Foreign Languages Theory and Practice, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Sadova St., 2, Uman, 20300, tel.: (097) 997-92-33, https://orcid.org/0000-0002-3372-9100

BILINGUALISM AND SOCIO-PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF LANGUAGE POLICY IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Abstract. The article explains the origin of the term «bilingualism» and the approaches of different scholars to its interpretation. A pilot analysis of scientific research on the problem of multilingualism in general and bilingualism in particular suggests that it is not easy to generalize the ways in which it is being established in the world. In order to draw the right conclusions about the social preconditions and consequences of multilingualism, various factors need to be clarified and taken into account.

When analyzing bilingualism, it is necessary to differentiate between large-scale studies of multilingual societies («societal» bilingualism) and small-scale studies of countries where bilingual speakers interact («individual» bilingualism). At the individual level, the main subject of discussion is whether a person learns one or more languages in childhood or in later life, how these languages are represented in the mind, and how they are available for communication, writing, and comprehension. If multilingualism is viewed as a social phenomenon, then it is necessary to take into account such aspects as the status and role of language in a particular society, attitudes towards languages, determinants of language choice, symbolic and practical use, and the correlation between language use and social factors such as ethnicity, religion, and class. It is proved that bilingualism can be the result of language acquisition in natural conditions, when a person is in a bilingual environment, and in artificial conditions, i.e. in the process of bilingual education. In bilingual education, a foreign language is seen not only as a device of everyday communication, but also as a means for multicultural education of students,

broadening their general educational outlook, and stimulating the need for further self-education and self-development.

The peculiarities of the language policy of the United States as one of the most multilingual countries in the world are considered. It has been established that the development and functioning of American language teaching, which is a rather complex social phenomenon, is influenced by a number of social, cultural, linguistic, cognitive and psycholinguistic factors.

Keywords: multilingualism, bilingualism, linguistic policy, bilingual education, foreign language, the United States of America.

Постановка проблеми. На мовну освіту будь-якої країни безпосередньо впливає специфіка мовної політики, яка, в свою чергу, пов'язана з мовною ситуацією. Мовна ситуація в тій чи іншій державі традиційно асоціюється з одномовністю чи багатомовністю, яка найчастіше проявляється у двомовності (білінгвізмі).

Пілотажний аналіз наукових досліджень, присвячених проблемі багатомовності, дає підстави стверджувати, що непросто узагальнити способи її ствердження в світі. Щоб зробити правильні висновки щодо соціальних передумов і наслідків багатомовності, потрібно з'ясувати та взяти до уваги різноманітні фактори.

Важливою характерною рисою цих факторів є їх мінливість. Рідко можна знайти суспільство, де мови є стійкими і збалансованими, а політика уряду виноситься на загальне обговорення. Зазвичай мовний баланс змінюється або спонтанно, або через тиск уряду. В деяких країнах рівень двомовності зростає (наприклад, у Швеції з часу Другої світової війни), в інших він зменшується, знижуючись до одномовності у другому і третьому поколіннях іммігрантів, як у США. Майже не існує відмінностей між ситуацією, коли одна мова продовжує функціонувати, незважаючи на тиск впливових сусідів (збереження мови), і випадком, коли мова піддається цим впливам і мовці пристосовуються до домінуючої культури (зміщення мови). Інші можливі фактори включають інтенсивне запозичення лексики однією з мов або виникнення нового «гібриду» як результат контактів. І, зрештою, як показує історія кельтських мов, контакти можуть призвести до повного знищення мови (вимирання мови).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Білінгвізм як комплексна наукова проблема досліджується багатьма вченими як в Україні (Т. Бондарчук, Г. Гринюк, Н. Нікольська, О. Першукова, Н. Середа, Є. Спіцин та ін.), так і за кордоном (Б. Бітенз, У. Вайнрайх, У. Маккі, М. Сігуан та ін.). Особливостей державної мовної політики, білінгвізму та двомовного навчання у США торкаються дослідження Н. Зайцевої, О. Зіноватної, В. Євтуха, С. Лук'янчук, О. Першукової та ін. Мовну політику у своїй країні , її вплив на розвиток навчання іноземних мов у цілому та білінгвальну освіту аналізують такі

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 14(32) 2023

американські науковці, як К. Бейкер, У. Вайт, Дж. Крауфорд, А. Ленкер, Т. Осборн, І. Пуфал, Н. Родес та ін.

Мета статті. У своїй ми робимо спробу проаналізувати різні підходи до визначення поняття «білінгвізм», диференціювати двомовність на індивідуальному та суспільному рівні, а також розглянути особливості мовної політики Сполучених Штатів Америки як однієї з найбільш багатомовних країн світу.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати термін «білінгвізм» з етимологічної точки зору, то варто зазначити, що він спочатку був запозичений із французької мови (bilinguisme), а в 40-х роках XX століття у лінгвістиці почали використовували англійський термін «bilingualism» (білінгвалізм), який, однак, не закріпився. У лінгвістичній, педагогічній та методичній літературі поряд з іншомовним терміном «білінгвізм» можна зустріти термін «двомовність». Більшість науковців (Є. Верещагін, М. Михайлов та ін.) вживають ці поняття як взаємозамінники і пов'язують їх зі знанням або використанням людиною чи суспільством більш, ніж однієї мови. З цим, звичайно, не можна не погодитись, проте ми повинні розуміти, що багатомовність – це більше, ніж просто збільшена версія двомовності.

Аналізуючи двомовність, необхідно диференціювати багатомасштабні дослідження багатомовних суспільств («суспільний» білінгвізм) і маломасштабні дослідження тих країн, в яких відбувається взаємодія двомовних мовців («індивідуальний» білінгвізм).

На індивідуальному рівні основним предметом обговорення є те, що людина вивчає одну або більше мов у дитинстві чи в більш старшому віці, як ці мови представлені у свідомості і як вони доступні для спілкування, письма і сприймання. Двомовцем можна вважати особистість, яка володіє іноземною мовою на такому ж рівні, як і рідною. Але цей критерій не можна вважати досить сильним. Люди, які досконало знають обидві мови, дійсно існують, але, швидше за все, вони є виключенням, а не правилом. Велика кількість білінгвістів не володіє двома мовами на однаковому рівні: одну мову вони знають краще або віддають перевагу якійсь одній мові у конкретних ситуаціях.

Якщо ж багатомовність розглядати як суспільний феномен, то варто взяти до уваги такі аспекти, як статус і роль мови у певному суспільстві, ставлення до мов, детермінанти вибору мови, символічне та практичне їх використання і співвіднесення між застосуванням мови та соціальними факторами – етнічність, релігія і класова приналежність.

Двомовність – це широко поширене явище у світі. Більшість націй має мовців, які володіють більше, ніж однією мовою. Значна кількість людей у світі щоденно оперує двома, трьома або чотирма мовами у життєвих ситуаціях. Більше того, навіть так звані одномовці також переходять від одного мовного варіанту – місцевого діалекту, літературної мови, спеціалізованого технічного стилістичного рівня, формального чи неформального стилю – до іншого в процесі щоденної взаємодії. Дослідження багатомовності зосереджене не

тільки на основних особливостях вживання мови, але також має намір пролити світло на мовну поведінку в цілому.

Існує кілька видів суспільної багатомовності. Найбільш загальний вид зустрічається у тому випадку, коли країна чи регіон містить кілька мовних груп, кожна з яких є одномовною. Одним із прикладів є Канада, в якій нація в цілому є одномовною, але не все населення є обов'язково одномовним. Така ситуація відноситься до так званого територіального принципу багатомовності. З іншого боку, багатомовність може базуватись на особистісному принципі, тобто двомовність є офіційною політикою країни і більшість людей є багатомовними. Індія і кілька країн Східної та Західної Африки є прикладами у цьому випадку. Насправді ж, більшість багатомовних націй демонструють поєднання цих двох типів.

Можна виокремити багато причин, що зумовлюють багатомовність у суспільстві. Найбільш очевидним фактором, який призводить до багатомовності, є міграція, коли мовці, що послуговуються однією мовою, поселяються на території, де використовується інша мова, і протягом багатьох років зберігають свою рідну мову (наприклад, іспанці у Сполучених Штатах Америки).

Іншою причиною суспільної багатомовності є культурний контакт. Коли суспільство запозичує та асимілює культурні інституції, наприклад, релігію чи літературу іншого суспільства, через багато років це може призвести до багатомовності. Використання арабської та західноєвропейських мов, наприклад, англійської, французької, португальської, іспанської і голландської, в США, Азії, Африці та Латинській Америці є свідченням цього феномену.

Третьою причиною можна назвати анексію, як у випадку з франко- та іспаномовними частинами Сполучених Штатів Америки, Азії, Африки, де колоніальні мови такі, як іспанська, французька й особливо англійська закріпились і продовжують відігравати вирішальну роль після знищення колоніального права.

Ряд інших причини пов'язаний із комерційною, науковою і технологічною залежністю людей, які користуються певними мовами, від мовців, що спілкуються іншими мовами.

Один з перших дослідників проблеми двомовності У. Вайнрайх убачає у цьому терміні «практику поперемінного користування мовами» і виділяє три її типи за способом засвоєння мови:

- складений білінгвізм (характерний здебільшого для дітей із двомовних сімей);
- координативний білінгвізм (зазвичай розвивається в умовах імміграції);
- субординативний (притаманний шкільному типу навчання іноземної мови, коли система другої мови базується на системі першої мови) [1, с. 28].

Є. Верещагін також диференціює три види двомовності за рівнем складності мовленнєвих умінь:

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 14(32) 2023

- рецептивна (володіння лише навичками сприймання іншомовного тексту);

- репродуктивна (вміння не тільки сприймати, а й відтворювати вголос прочитане чи почуте);

- продуктивна (вільне володіння мовою) [2, с. 25].

Дослідник Л. Щерба говорить про чистий білінгвізм, який формується ще у ранньому дошкільному віці, зустрічається не дуже часто і полягає у «незалежному існуванні двох мов у свідомості» та у процесі мовленнєвого спілкування білінгвістів, а також про змішаний тип, що набувається у процесі навчання, за якого «кожен елемент однієї з мов виявляється пов'язаним за змістом із відповідним елементом другої» [3, с. 181].

Таким чином, двомовність може бути результатом засвоєння мов у природних умовах, коли людина перебуває у двомовному оточенні, та у штучних умовах, тобто у процесі білінгвальної освіти. За двомовного навчання іноземна мова розглядається не лише як засіб повсякденної комунікації, але й як інструмент для полікультурного виховання учнів, розширення їхнього загальноосвітнього кругозору, стимулювання необхідності подальшої самоосвіти і саморозвитку.

Освіта як соціальний інститут завжди була зорієнтована на потреби соціуму. Видатний педагог Г. Гессен, аналізуючи цілі освіти, зазначає, що вони мають бути «тісно пов'язані з цілями життя певного суспільства... Життя визначає освіту і зворотно – освіта впливає на життя... Особистість, її внутрішній світ та самосвідомість не існують і не можуть існувати поза системою суспільних відносин, способів життя... Людина – продукт суспільно-історичного розвитку і його суб'єкт» [4, с. 23]. Інформатизація суспільства та інтеграційні процеси у світі впливають на посилення соціальної зумовленості освіти, а отже, й мовної політики.

Міжнародне спілкування в різних галузях науки, культури, економіки, активна міграція населення потребують уміння відповідно поводитися в умовах іншомовного соціуму і представляти свою країну на належному рівні, а це неможливо без знання іноземних мов.

Сучасне розуміння проблем мовної освіти багатонаціональних держав передбачає усвідомлення того, що ефективне розв'язання їх можливе лише на основі положень теорії полікультурного навчання. Двомовна освіта виступає основною дуже важливою, хоча й недостатньо оціненою, складовою полікультурної освіти, оскільки, незважаючи на те, що досить часто сприймається як освіта, що стосується лише мови, вона торкається й інших сторін суспільного життя. Білінгвальна освіта безпосередньо пов'язана з громадянськими правами, тому що є гарантом отримання освіти рідною мовою. Інакше мільйони учнів мали б неповну освіту і були б обмежені у виборі своєї майбутньої професії.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 14(32) 2023

Взаємодія мови і культури в навчальному процесі має складний характер і впливає на всю систему освіти. В межах полікультурних та двомовних програм, в яких враховується культура учнів, у них виховується гордість за своє походження, врахування та використання знань рідної мови є основними факторами, що визначають успішність у школі.

Історично склалося так, що Сполучені Штати Америки є полікультурною державою: більше 50-ти мільйонів населення є представниками національних меншин (мексиканці, індіанці, ескімоси та інші). Інший прошарок населення представлений перехідними етнічними групами, до яких можна віднести представників скандинавських країн, поляків, українців, італійців та ін.

Є всі підстави стверджувати, що протягом всієї історії США цілі етнічні групи не мали мовних прав. Як тільки расова інтеграція стала вважатись важливим громадянським правом для тієї частини населення, що страждала від утисків і отримувала недостатньо якісну освіту, двомовна освіта меншинами стала сприйматись як рівноцінне громадянське право.

Кількість людей у США, які вдома говорять не англійською, зростає диспропорційно. Якщо у 1980 році 23,1 мільйона осіб старших від 5 років говорили вдома іншою мовою, а не англійською (11 % або кожний 9 мешканець), то у 1990 році кількість неангломовних у цій самій групі (старших від 5 років) зросла до 31,8 мільйона, що становить 14 % всіх мешканців або кожний 7 мешканець.

Як засвідчує професор Делаварського університету (Ньюарк) Я. Білинський, точніші цифри з американського статистичного щорічника за 1995 рік показують, що із загального числа неангломовних (31,8 млн. на 230,4 млн. або 13, 8 %), більша половина (17,3 млн. або 7,5 %) говорили іспанською, менша частина (4,5 млн. або 1,9 %) – мовами азійськими, а решта (10,0 млн. або 4,4 %) – іншими мовами. До речі, у довіднику за 1995 рік не наведені мешканці США, які спілкувались удома українською, мабуть, тому що в 1990 році їх було менше ніж 100000. (У тому самому році 741 тисяча осіб заявили, що вони є українського походження) [5].

За даними дослідження, проведеного Дж. Стівенс (Іллінойський університет), загальна кількість американців, що не володіли англійською мовою як рідною, на 2000 рік становила 40 млн. Більш нещодавні прогнози засвідчують, що кількість американців з іспанською мовою як першою незабаром зросте від 18 до 20 млн., передбачається збільшення чорношкірої молоді у віці до 18 років на 9 %, а також зростання вдвічі населення інших груп.

Політика Сполучених Штатів Америки не визнає єдиної офіційної мови, хоча англійська є нею де-факто, і протягом останніх років було декілька спроб надати їй статусу офіційної. Причини такої ситуації сягають у далеке минуле, коли США, отримавши незалежність від Великої Британії, відмовилися прийняти як офіційну англійську мову, яка асоціювалася з британським

поневоленням, не зважаючи на те, що всі офіційні документи були написані англійською.

Було б також важко визнати навіть іспанську як другу офіційну мову США, тому що нею говорять всього 7,5 % населення країни, та й вони розпорошені по багатьох штатах. У своєму дуже змістовному і об'єктивному дослідженні Р. Шмидт показав, що майже прихована мовна політика в Америці виникла при створенні так званої Великої Спільноти (Great Society) і у зв'язку з боротьбою за громадянські права у 60-х роках XX століття. У 1968 році Конгресом був прийнятий закон про двомовну освіту (Bilingual Education Act) і Найвищий Суд США підтримав принцип двомовного виховання в 1974 році в справі Лав проти Ніколс (Lau versus Nichols).

Проте ані в 60-х, ані в 70-х роках американські політики не могли між собою погодити: чи двомовну освіту треба було вважати «перехідною», чи «створеною з метою збереження двох мов» (maintenance). А в 80-х роках почали атакувати двомовне навчання як таке. Всі ці атаки ще більше посилились в середині 90-х років XX століття.

Як зазначає О. Зіноватна, у США англійська мова може виступати у двох ролях – рідної мови та другої мови. Англійська як друга мова (English as a second language, ESL) відноситься до процесу набуття двомовності через викладання англійської як другої мови в англомовному середовищі. Англійську як другу мову потрібно відрізняти від англійської як іноземної мови (English as a foreign language, EFL), яка викладається в контексті, де англійська мова регулярно не використовується за межами класної кімнати, тому викладання здійснюється за допомогою інтенсивних методів навчання. Викладач працює над створенням багатого мовного і мовленнєвого середовища, щоб процес оволодіння відбувався приховано, без формального навчання, поєднуючи свідоме навчання з прийомами, що зменшують довільну увагу [6].

Для охоплення обох напрямів викладання англійської мови існує термін «англійська для носіїв інших мов» (English for speakers of other languages, ESOL), а глобальна освітня асоціація TESOL, Inc. (Teaching English for speakers of other languages, викладання англійської для носіїв інших мов) має на меті вдосконалення та сприяння професіоналізму при викладанні й вивченні англійської мови носіями інших мов у всьому світі.

Що стосується мов, які вивчаються у школі, то тут потрібно пам'ятати про ще одну особливість. Досить часто вони є рідними для учнів – представників полікультурного населення країни. Оскільки США – це країна іммігрантів, то багато людей можуть спілкуватися будь-якими мовами, і вивчати їх у школі немає потреби. Але, як свідчать дослідники, іммігранти часто втрачають рідну мову, зокрема, це відбувається з малими дітьми, які ще не навчилися читати й писати рідною мовою. Ці мовні ресурси можна зберегти за умови відповідної мовної політики держави, яку необхідно спрямувати на підтримку і розвиток мов мігрантів [6; 7].

Державна мовна політика США, стверджує О. Першукова, протягом тривалого часу мала всі ознаки суто асиміляторського спрямування, тобто була зосереджена на розвитку в багатомовному й багатокультурному американському соціумі тільки однієї мови – американської англійської як засобу консолідації народу. І хоча на рівні Держдепартаменту було зроблено висновок, що американські учні значно відставали за рівнем здатності спілкуватися іноземними мовами, жодних відчутних змін в освіті так і не відбулося [7].

На відміну від Європи та України, де іноземні мови вважаються основними шкільними дисциплінами, у США цей предмет не розглядається як засіб розумового розвитку особистості. Лише 9 % американців, порівняно з 44 % європейців, володіють іноземною мовою. Найпростішим поясненням може бути, що їхня мова вже є мовою міжнародного спілкування, і, беручи до уваги прагматичність американців, у них не існує потреби вивчати іншу мову. Таким ставленням вони прирікають себе на однобічне спілкування, оскільки з ними будуть ввічливо розмовляти та перекладати розмови, які безпосередньо їх стосуються, а зміст тих обговорень, які відбуваються навколо іншою мовою, буде втрачений [6].

У низці державних документів, оприлюднених у другій половині XX століття, йшлося про недоречність, хибність і низьку ефективність мовної політики США. Було констатовано, що потреба володіння іноземними мовами продиктована проблемами національної оборони та економічними обставинами, тому громадянам Сполучених Штатів Америки варто опановувати мови тих країн, які відіграють вирішальну роль у міжнародних стосунках. Таким був вердикт експертів американського федерального управління.

Лише з кінця XX століття знання іноземних мов стали пов’язувати з забезпеченням національної безпеки країни у XXI столітті. У постанові Американської ради з питань освіти (American Council on Education) під назвою «Після 11 вересня: Національна політика з питань інтернаціональної освіти» зазначено, що в умовах багатонаціональної країни закономірно виникає потреба сприяти культурному порозумінню між людьми, котрі спілкуються різними мовами, що інтеграція до світового освітнього простору, процеси глобалізації та інтернаціоналізації, потреби забезпечення мобільності людей, входження в інформаційне суспільство вимагають високого рівня іншомовної підготовленості випускників американських шкіл і вищих навчальних закладів. У документі також ідеться про те, що для кращого формування світогляду молодих американців опановувати іноземні мови слід починати в ранньому віці. Ухвалення цих документів сприяло організації раннього навчання іноземних мов у державних школах таких штатів, як Джорджія, Луїзіана, Техас, Північна Кароліна, на Гавайях та ін. [7, с. 106-107].

Події 11 вересня 2006 року були також поштовхом до створення Мовної ініціативи з національної безпеки, в результаті чого було виділено 100 млн.

доларів для підготовки фахівців з так званих критичних мов (арабської, китайської, фарсі тощо), якими спілкуються у важливих для США геополітичних районах світу. Школи також отримали необхідні фінанси для викладання критичних мов, для чого було запрошено вчителів з Єгипту та Китаю для роботи протягом навчального року. Такі дії уряду є доволі успішними і результативними. Найпопулярнішою мовою зараз є китайська (частково завдяки фінансовій допомозі від керівництва Китаю), про це свідчить той факт, що кількість початкових та старших класів з вивченням китайської мови зросла до 4 %.

Для забезпечення національної безпеки держави 30 липня 2010 року Конгрес США ухвалив Закон про посилення заходів з навчання іноземних мов (Bill H.R.6036 To improve foreign language instruction), який було названо як «Досвід та інновації в навчанні мов, 2010)» (Excellence and Innovations in Language Learning Act 2010). У документі, який є свідченням реальних дій уряду у напрямку вдосконалення умінь школярів послуговуватися іноземними мовами, йдеться про підвищення якості навчання іноземних мов, що передбачає проведення низки реформ на державному та регіональному рівнях, а також упровадження інновацій у навчальний процес. Як результат – кожен учень після закінчення середньої школи повинен володіти іноземною мовою на просунутому (Advanced) рівні.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що на розвиток і функціонування американської мовної освіти, яка є досить комплексним суспільним явищем, впливає ряд соціальних, культурних, лінгвістичних, когнітивних і психолінгвістичних факторів, серед яких варто виділити: статус англійської мови як мови міжнародного спілкування, етнічна неоднорідність суспільства, недостатній рівень мотивації вивчати іноземні мови. Недостатній рівень мовної підготовки американців є наслідком історичних, географічних і соціополітичних чинників. Перспективи подальшого пошуку означеної проблеми вбачаємо у дослідженні специфіки розвитку мовної освіти в Сполучених Штатах Америки у контексті полікультурної освіти на сучасному етапі та з'ясуванні ефективності існуючих двомовних програм та шляхів їх оптимізації.

Література:

1. Вайнрайх У. Языковые контакты. К. : Высш. шк., 1979. 262 с.
2. Верещагін Є. М., Костомаров В. Г. Мова і культура. К., 1983. 234 с.
3. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. К., 1958.
4. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Культура. Ідеологія. Особистість. К. : Знання України, 2002. 587 с.
5. National Center for Education Statistics. URL: http://nces.ed.gov
6. Зіноватна О. М. Мовна освіта у США в контексті мовної ситуації та мовної політики. *Вісник Житомир. держ. ун-ту.* Вип. 53 : Пед. науки. 2010. С. 158–163.
7. Першукова О. О. Державна мовна політика США з навчання іноземних мов у контексті формування світогляду школярів. *Педагогіка і психологія.* 2011. № 3 (72). С. 103–112.

References:

1. Vajnrajh, U. (1979). *Jazykovye kontakty [Language contacts]*. K.: Vyssh. shk. [in Ukrainian].
2. Vereshhagin, Є. M., Kostomarov, V. G. (1983). *Mova i kul'tura [Language and culture]*. K. [in Ukrainian].
3. Shherba, L. V. (1958). *Izbrannye raboty po jazykoznaniju i fonetike [Selected works on linguistics and phonetics]*. K. [in Ukrainian].
4. Andrushhenko, V. P., Mihal'chenko, M. I. (2002). *Kul'tura. Ideologija. Osobistist' [Culture. Ideology. Personality]*. K. : Znannja Ukraïni [in Ukrainian].
5. National Center for Education Statistics. *nces.ed.gov* Retrieved from http://nces.ed.gov [in English].
6. Zinovatna, O. M. (2010). Movna osvita u SShA v konteksti movnoï situaciï ta movnoï politiki [Language education in the USA in the context of the language situation and language policy]. *Visnik Zhitomir. derzh. un-tu. - Visnyk Zhytomyr. state university*, 53 , 158–163 [in Ukrainian].
7. Pershukova, O. O. (2011). Derzhavna movna politika SShA z navchannja inozemnih mov u konteksti formuvannja svitogljadu shkoljariv [State language policy of the United States on teaching foreign languages in the context of forming the worldview of schoolchildren]. *Pedagogika i psihologija - Pedagogy and psychology*, 3 (72), 103–112 [in Ukrainian].